

Modalen kommune

***STRATEGI FOR ORDNINGA - SPESIELLE
MILJØTILTAK I LANDBRUKET (SMIL)
2018 – 2020 DEL1***

Foto: Marius F. Knudsen

1.0 Bakgrunn

Det er ein føresetnad for å få tildelt statlege SMIL-midlar via Fylkesmannen at ein har ein oppdatert strategi for bruken av midlane. Dette er ein revisjon av tidlare strategi og ein legg i stor grad opp til å vidareføra prioriteringar frå tidlegare år. Strategien er delt i to, med ei skildring av status som vert rullert etter behov og ein tiltaksdel som vert rullert anna kvart år. Strategien vil og vera retningsgivande for bruk av kommunale tilskotsmidlar til kulturlandskap på landbruksbudsjettet.

Dei fleste gardane ligg på avsetningar langs elva. Det er god morene/sand som gjev gode og sikre avlingar. Det er flat og lett driven jord som kan gje store avlingar. Det er klima og temperatur for både gras og grønnsaker. Talet på bruk er ikkje høgt, men det meste av jorda er i drift. I fjellet er det mange kystbønder som sender sau på beite, men og nokre Modølingar nyttar fjellbeite til både sau, geit og storfe. Dette er ein eldgammal tradisjon og ein god ressursutnytting

1.1 Nærare om Modalen og litt om kva som bør takast særleg vare på.

Om ein kjem reisande til Modalen, er det stor dramatikkk som møter ein, uansett kva retning ein kjem frå: Kjem ein bilvegen frå Romarheim vert møtet med den ville og steile fjorden ei ”openberring”. Når ein rundar svingen og ser Nøttveit og Mostraumen som grønne lunger og små busettingar i den elles bratte og steile veggen av fjell, gjer det inntrykk. Vidare innover mot Mo er det utsynet til Mo i det fjerne som er viktig – fasaden av sjøhus og grønne bakkar. I det heile er utsynet – at det er fri sikt til den ville naturen viktig.

Kjem ein med båt inn fjorden vert det mektige inntrykket enno meir storslått, men no er det viktig at dei små busettingane og spora etter menneskeleg aktivitet er synleg frå farkosten på fjorden. Dei veglause gardane på begge sider av fjorden må haldast opne om det er mogeleg.

Bilturen frå Dale er sermerkt. Dei smale tunnelane og vegen som slynger seg ut og inn ofte på kanten av stupet, er stor dramatikkk. Det syner ingeniørkunst av høgt merke. Spor av tidlegare aktivitet og innsyn til dagens aktivitet langs denne vegstrekninga gjer berre inntrykket av dramatikkk enno større. Når ein kjem gjennom ”Porten” og ut i ”Dalen” er det eit stort scenskifte som vert viktig å take vare på.

Kjem ein gåande over fjellet frå Sogn eller Voss eller Eksingedalen vert møtet med dalen prega av overgangen frå urørt natur og høg fjell og ned i frodige og busette dalar. Sjølve Modalen er lang og smal med bratte fjellsider som stuper i fjorden. Sidan ender dei bratte fjellsidene i dalbotnen der dei frodige jordbrukseigedommane ligg. Til sist stig dalen og går over i vidare fjellvidder med frodige beiteområde mellom karrige fjellparti. Strandstaden på Mo er hjarte og sentrum og ligg ”ytst i dalmunningen der dalen møter fjorden”.

I ein strategi for korleis Modalen kommune skal nytte pengane som kjem til særskilte tiltak i kulturlandskapet (SMIL), er det truleg desse karakterdraga i kulturlandskapet, og tiltak som kan sikre og vidare utvikle desse trekka, ein må ha i tankane. Tiltaka må vere slik at dei som eig gardane og samfunnet rundt finn det interessant og rett å gjere eit stykke arbeid for å ta vare på denne storslåtte kontrasten.

Denne kontrasten er særmerkt og syner tilbake til samspelet mellom menneske/bonden og naturen. Eit samspel som var avgjerande for at folk i det heile kunne vere bufaste i dalen. Dette kulturlandskapet er ein viktig del av stadkjensle og identitet for modølane.

2 Mål for ordninga

Mål i gjeldande kommuneplan er å sikre ressursgrunnlaget for landbruket og viktige kulturlandskap. I strategisk næringsplan er det eit viktig mål at Modalen skal utvikla bærekraftige næringar basert på lokale naturressursar.

Beiting i utmark og tilrettelegging for gardstursisme mellom anna bruk og vern av stølar og turdrag i Stølsheimen er viktige stikkord.

Kommunale strategi og planar:

- Kommuneplan for Modalen 2015-2026
- Kulturminnevernplan for Modalen
- Strategisk næringsplan for Modalen 2017-2021
- Friluftspan for Modalen.
- Naturtypekartlegging for Modalen

Overordna strategi og planar:

- Regionalt miljøprogram for Hordaland 2013-2016
- Forskrift om tilskot til spesielle miljøtiltak i jordbruket. (SMIL)

3.0 HISTORIKK.

3.1 Kva er SMIL-ordninga

Formålet med tilskot til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er å fremja natur- og kulturminneverdiane i jordbrukets kulturlandskap og redusere ureininga frå jordbruket, utover det som kan forventast gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjekta og tiltaka skal prioriterast ut frå lokale målsettingar og strategiar.

Fylkesmannen ynskjer at ein skal sjå SMIL og RMP i samanheng: SMIL er pengar som skal nyttast til restaurering og utvikling, medan RMP er pengar til vedlikehald og årleg skjøtsel.

3.2 Kort om SMIL i Modalen til no.

SMIL i den forma det no har, vart innført i 2004. Kommunen får tilført 15- 30 000 årleg i statlege midlar til ordninga. Dei siste åra har det vore løyvd midlar til om lag 1 -2 tiltak årleg, døme på tiltak som har fått midlar er beiterydding og restaurering av driftsbygningar og andre småhus.

4.0 utfordringar og tiltak for å møte utfordringane

Vinteren 2018 var det 11 føretak som søkte om produksjonstilskott. Areal i drift er ganske stabilt, årsaka er at gjennomsnittsbruket har auka i storleik dei siste 10-15 åra, sjølv om tal bruk er vorte halvert dei siste 20 åra. Krav til effektivisering i landbruket og mange deltidsgardbrukarar, gjer at berre dei beste areala vert drivne, medan resten etter kvart vert liggjande ubrukt. Det er ofte dei sistnemnde areala som har størst kulturlandskapskvalitetar.

Både tal storfe og sau er vesentleg redusert, men har dei siste 5 åra vore nokolunde stabilt. Modalen kommune har hatt mykje fokus på landbruk dei siste åra.

4.1 utfordringar og tiltak for friluftsliv/tilgjenge i kulturlandskapet

I Modalen er dei gamle ferdselsvegane mellom bygdene og til stolar/utmark viktige for friluftslivet i kommunen. Det er gjort ein god jobb med å laga ein samla oversikt over alle gamle ferdselsvegar og mange stader er det skilta og godt synlege stiar. Nokre stader kan det vera interessemotsetnader mellom landbruk og allmenta og det vil difor vera viktig å prioritera konfliktdepande tiltak som sjølvluukkande grinder, gjerdeklyv og eventuelt omlegging av stiar der det er vanskeleg å finna andre løysingar.

Friluftsplana for Modalen vil verta lagt til grunn for avgjerd.

4.2 utfordringar og tiltak for det biologiske mangfald

Biologisk mangfald eller diversitet omfattar variasjon av levande organismar (plantar, dyr, sopp m.m.) som finst på jordkloden, både på land, i ferskvatn og i havet. Biologisk mangfald kan vere på genetisk nivå, som variasjon innan artane, på arts nivå, som er forskjellar mellom artane, på biotop nivå, som forskjellar mellom ulike vegetasjonssamfunn eller på landskapsnivå, som forskjellar mellom økosystem og landskapstypar.

Kulturlandskapet er viktig for å ta vare på det biologiske mangfaldet, det vil sei for den variasjon som eksisterar innafor artar, og i form av ulike artar og naturtypar. Kulturmarkene er viktig for den biologiske variasjonen både ved at det her fins mange trua artar og gjennom mangfaldet av vegetasjonstypar dei representerer.

Ein driv i dag mykje meir intensivt og einsidig i kulturlandskapet, enn i tidligare tider. Dei tidligare driftsmåtane førte til at det oppstod eit mosaikkprega, lysope landskap med ei rad ulike kulturmarker, både kulturskapt og påverka av kultur. Mange av dei artane som hadde gode vilkår ved den gamle driftsmåten er i dag trua av moderne driftsformer.

Skal ein få oversikt over om det finst at verdfulle kulturmarker i Modalen bør ein der det mogeleg få registrert dei og i samråd med grunneigarane laga skjøtselplanar for dei. Dette vil truleg vera mest aktuelt på dei veglause bruk der det i liten grad har vore drive moderne landbruk, og på dei gamle setervollane.

Kommunen har gjennomført naturtypekartlegging og det kan vere aktuelt å utarbeide skjøtselplanar i nokon av desse områda.

4.3 utfordringar og tiltak for kulturminnar/kulturmiljø

<i>Kulturminne:</i>	Med kulturminne meines alle spor etter menneskeleg verksemd i vårt fysiske miljø, også lokalområde som det er knytt historiske hendingar, tru og tradisjon til.
<i>Kulturmiljø:</i>	Med kulturmiljø meines område kor kulturminne går inn som ei større heilskap eller samanheng. Synlege kulturminne er ca 10 % som er synleg over markoverflata. Alle spor etter kulturminne som er eldre enn frå 1537 er automatisk freda. Bygningar eldre enn frå 1650 er det same. Freda kulturminne har ei sikringsone på minimum 5 meter ikring seg

Evne til å gi kunnskap og opplevingar er viktige element ved eit kulturminne/kulturmiljø.. Alder eller autentisitet treng ikkje vere verdiar ved eit kulturminne/kulturmiljø i seg sjølv. Derimot kan alder og autentisitet vera med å auka kulturminnet sin kunnskaps- og opplevingsverdi.

Det er mange kulturminne knytt til landbruket i kommunen, og spesielt i Modalen er mellom anna gamle ferdavegar, markaløer/slåtteløer, stølsmiljø og røykhus. Ein del av desse som til dømes markaløene byrjar å verta i dårleg stand og det hastar med å få teke vare på dei. Like eins er det mange verneverdige bygningar som treng restaurering, dette er prosjekt som krev store investeringar. Det er viktig å ta vare på historien til både stølsmiljøa og dei gamle bygningane, det vert difor arbeidd for å få skrive ned denne.

Kulturminneplan for Modalen gjev god oversikt over utvalde kulturminne og kulturmiljø der verneverdi er vurdert. Denne vert brukt som grunnlag ved handsaming av søknader som gjeldt bygg eller andre kulturminne.

4.4 utfordringar og tiltak knytt til attgroing

Attgroing er eit problem i Modalen. Skogen veks stadig lenger inn mot bøar og beiter, og stengjer for utsikt langs vegar. Ein del plassar er gamle utslåttar og beite i ferd med å gro att og utfordringar for skjøtsel av desse areala er å få dei inngjerda, rydda og teken i bruk til beite att. Når det berre for eit par tiår sidan var det mangdoble dyretalet i dalen er det klart at det var vesentleg større areal som var i bruk til beite den gongen. I dag må ein konsentrera seg om tiltak på dei areala som kan vera aktuelle å driva og der det er mogleg å få dyr på beite att.

4.5 utfordringar knytt til ureining

Det er ikkje kjent at utslepp frå landbruket er årsak til ureining av vassdraga i kommunen. I . I Modalen er vasskvaliteten stort sett god fordi det er god vassgjennomstrauming i bekkar og elvar.

4.6 Informasjon til næringa om ordningane

Gjennom samarbeidspartnarar

Bondelaget, kulturkonsulenten, Landbruksrådgivinga, Skogeigarlaget, Landbruksavdelinga hjå fylkesmannen.

Gjennom informasjonsarbeid

Informasjonsarbeid kan t.d. vere mark dagar, kurs, studieturar og infokveldar. Dette arbeidet kan rette seg mot alle grupper eller einskildpersonar som kan vere aktuelle søkarar/tiltakshavarar.

Vedlegg til strategien:

1. Handlingsprogram for 2018-2020
2. Reglane for kommunal forvaltning
3. Retningsgjevande satsar for dei ulike tiltaka

VEDLEGG 1:

Tiltaksstrategi for ordninga Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) for Modalen for 2018 – 2020 Del 2

	<u>Overordna prioriteringar:</u>	<u>Kommentarar:</u>
1	Satsing på biologisk mangfald, stell og rydding av beitemark med særleg vekt på truga landskapstypar som beite og setervollar.	Mykje beite og gammal kulturmark har bruk for å få eit ansiktsløft. Fokus må vere på rydding, gjerne felles tiltak med fleire, og på samanhengen mellom beitetrykk og verknaden av rydding.
2	Tiltak knytt til å sette i stand bygningsmasse med tanke på ny aktivitet under gamle tak eller tradisjonell bruk og tiltak knytt til heilskapleg kulturmiljø	Setja i stand gammal bygningsmasse med tanke på å ta desse bygga i bruk til nye aktivitetar t.d gardsturisme, men og støtta tradisjonell bruk, særleg byggverk i heilskaplege kulturmiljø.
3	Tiltak hjå nyetablerte bønder dei 5 første åra etter overtaking	Prioritera ny etablerte bønder dei første åra etter overtaking for det er ofte i denne perioden trongen for midlar er størst. Mange overtek gardar som ikkje har vore i drift på ei stund og då der det ofte naudsynt med store investeringar i landskap og bygningar.
4	Tiltak som tek vare på det som er særmerkt for landskapet i Modalen	Det er truleg ikkje aktuelt med geografisk prioritering då Modalen er ein liten kommune i tal aktive bønder.
5	Planlegging og gjennomføring av utsiktsrydding langs vegar og elvar	Det viktig for både fastbuande og tilreisande at ein kan opna opp att naturlege utsiktspunkt langs vegar og elvar. Dette kan bidra til å auka opplevingskvaliteten av landskapet.

Aktive bønder vert prioritert framfor dei som ikkje driv.

Kven kan søkja:

- **Dei som mottok produksjonstilskot/eller driv produksjon som oppfyller vilkåra for å søkje produksjonstilskot**
- **Grunneigar som leiger ut alt areal, dersom leigar driv ein produksjon som gir/ kan gje produksjonstilskot**
- **Alle som søker må vere registrert i einingsregisteret (ha eit foretak)**

<u>Tematiske prioriteringar:</u> Oppsettet føl forskrift om smil-midlar	<u>Tiltak som bør prioriterast:</u>
Planlegging av fellestiltak: Omfattar tiltak for å få ein meir heilskapleg og samordna innsats og prosessar som sikrar breiast mogleg involvering og forankring i miljøarbeidet.	Felles beitetiltak i utmark
Biologisk mangfald: Omfattar tiltak som fremjar biologisk mangfald gjennom å ta vare på ville plantar og dyr i kulturlandskapet og eit kulturpåverka plante- og dyreliv på gamal kulturmark t.d. etablering, utbetring og skjøtsel av område som ivaretek leveområde for plantar og dyr..	Område som nemnd i naturtypekartlegginga vil verta prioritert eller gamal kulturmark med artsmangfald.
Gamal kulturmark: Omfattar vegetasjonstypar som er prega av oppdyrking, beiting, slått, brenning, veduttak m.m. og har spor etter gamle driftsmåtar t.d. murar, o.l. I Modalen er det viktig å ta vare på innmarksbeite og setervollar, særleg utviding av eksisterande beiteområde og samarbeidstiltak over fleire bruk bør prioriterast.	Rydding og inngjerding av innmarksbeite inkludert beiteskog Stølsvollar
Tilgjenge, opplevingskvalitet Omfattar tiltak som stimulerar høve til rekreasjon og friluftsliv i jordbruket sitt kulturlandskap gjennom å leggja til rette for ferdsel til fots og opplevingar. Til dømes rydding og vedlikehald av stiar. Tiltak bør sjåast i samanheng med friluftspan for kommunen.	Tiltak som førebygg konflikhtar mellom landbruk og allmenta t.d. sjølvluukkande grunder, gjerdeklyv vil verta prioritert.
Kulturminne og kulturmiljø Med kulturminne meinast alle spor etter menneskeleg verksemd i vårt fysiske miljø. Kulturmiljø er områder der kulturminna inngår i ein større samanheng. Døme på kulturminne er alle slags bygningar i landbruket som naust, stølshus, kvernhus, utløer m.m. Omfattar tiltak som vedlikehald, istandsetjing, bevaring m.m.	Restaurering av markaløer og stølsmiljø. Bygningar knytt til intakte tunmiljø Innsamling av stølshistorei og kartlegging av stølar
Forurensingstiltak Det kan gis tilskudd til tiltak som reduserer risikoen for erosjon på jordbruksarealer og i vannløp, som reduserer avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer eller som reduserer forurensende utslipp fra jordbruket til jord, luft og vann.	Graving av opne kanaler til erstatning for eksisterande lukka avløp

VEDLEGG 2: Generelle reglar for handsaming og tildeling av Smil midlar.

Søknaden

Ein Smil søknad skal innehalde minimum fylgjande:

- Ferdig utfylt søknadsskjema med underskrift og kostnadsoverslag.
- Kart som syner kor tiltaket er tenkt.
- Bilete før tiltaket vert starta.
- Miljøplan trinn 2 for dei av søkjarane som mottek produksjonstilskott.
- Leigekontraktar over areala som ein ikkje eig, men som er med i tiltaket.

Om søknaden ikkje inneheld dette, kan han returnerast til søkjaren for utbetring.

Kommunen skal i samband med søknad

1. Gje underretning på at søknad er motteken, og når ein kan forvente vedtak i saka.
2. Gjennomføre synfaring, og ta bilete.
3. Prioritere tiltaka etter strategien
4. Vedta avslag og løyvingar innan oppgjewe handsamingstid.
5. Sende kopi av søknad og vedtak til Fylkesmannen si landbruksavdeling.
6. Delutbetaling, oppfølging av arbeidet av undervegs
7. Ferdiggodkjenning, synfaring, sluttrapport, rekneskap og sluttutbetaling

Timesatsar og leigd arbeid

Eiga arbeid, samt næraste familie reknast med fylgjande satsar:

- Manuelt arbeid: kr. 200,-
- Arbeid med motorsag: kr. 250,-
- Arbeid med traktor: kr. 300,-
- Arbeid med gravemaskin: kr. 500,-

Om gardbrukar er utdanna eller arbeidar som fagarbeidar innan handverk som kjem han til gode i eit smil tiltak, skal han få godkjent kr. 350,- i timen til det særskilde arbeidet.

Ved innleidd arbeid godtas maksimalt kr. 300,- inkl. mva pr. time inkl. køyring.

Overskytande vert det ikkje rekna tilskott av. Det er krav om at rekning vert levert.

Tilleggsloyvingar

Kommunen kan etter særleg grunn løyve tilleggsloyving til eit prosjekt med stor kulturlandskapsverdi når tiltaket etter ferdigstilling er dokumentert til å være vesentleg dyrare enn den utarbeidde kalkylen, grunna uforutsette kostnader.

Når årsløyvinga ikkje strekk til

Søknadar som det ikkje vert midlar til i det løyvingsåret dei vart sendt inn i, og som kommunen ynskjer å gje midlar, skal avslåast med klagerett, og orienterast om at deira søknad vart avslått grunna mangel på midlar, at dei kan søkje ved neste søknadsomgang.

Krav til tiltak

Det vil verta utarbeidd eigne minstekrav til gjerde, grind, benk, bord og skilt. Tiltak som ikkje oppfyller desse minstekrava vil verta trekt/redusert i tilskott.

VEDLEGG 3. RETNINGSGJEVANDE SATSAR FOR BEREKNING AV KOSTNAD SMIL.

SMIL	Inntil tilskots %	MAX kostnad pr. eining, eller reell kostnad. (Daa, stk. m)
1	100 %	Vert fastsett etter konkret vurdering frå kommunen i den ein skilde sak.
2	100 %	Vert fastsett etter konkret vurdering frå kommunen i den ein skilde sak.
3	70 %	Klopp pr. meter: Mellom kr. 200 - 300,- Bru: kr. 1600,- Gjerdeklyv: Kr. 750,- Informasjonstavle: Kr. 1500,- Bord av skurlast: Kr. 500,- Krakk av skurlast: Kr. 350,- Splittbenk av rundstokk: Kr. 200,- Krakk av rundstokk: Kr. 100,- Skilt: Mellom kr. 150 - 200,-
4	50 %	Restaurering av beite: Kr. 2500,- pr. daa. Gjerding med sauenerot, bendsel og over- og undertråd: Kr. 60,- pr. meter. Om det skal nyttast permanent elektrisk gjerde, vert godkjend kostnad kr. 35,- pr. meter. Godkjend kostnad for ganggrind er kr. 750,- Godkjend kostnad for enkel kjøyregrind er kr. 1500,- Kombinasjonsgrind har godkjend kostnad på kr. 2000,- Hesjing: Kr. 45,- pr. golv. (Mellomrommet mellom stauren) Det vert ikkje gitt midlar til investering i materiell naudsynt til hesjing.
5	60 %	Restaurering av tørrmurar: Kr.1000,-/meter Rydding av vegetasjon langs steingardar: 25,-/meter Rydding av vegetasjon rundt tørrmura bygg: 500,-/stk
6	35 %	